

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-64>

УДК 657

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПРАЦІВНИКАМИ УСТАНОВИ

STATE FINANCIAL CONTROL OF SETTLEMENTS WITH EMPLOYEES OF THE INSTITUTION

Копчикова Інна Вікторівнакандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7752-1603>**Гладій Ірина Олександрівна**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9845-9706>**Майстер Людмила Анатоліївна**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1097-9940>**Kopchykova Inna, Hladii Iryna, Maister Liudmyla**
Vinnytsia Institute of Trade and Economics SUTE

Статтю присвячено висвітленню специфіки здійснення перевірок розрахунків з працівниками Державною аудиторською службою та Державною службою України з питань праці. Розглянуто причини порушень кадрової дисципліни. Визначено процедуру здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю. Представлено які саме питань трудового законодавства та законодавства про охорону праці можуть перевіряти інспектори Державної служби України з питань праці та державні аудитори. Проаналізовано в яких випадках уповноважені посадові особи контролюючих органів мають право накладати стягнення у вигляді штрафу. Розглянуто наслідки у випадку, коли посадову особу Державної аудиторської служби не допускають до ревізії в установі. А також висвітлено основні порушення, які може виявити кожен з контролюючих органів.

Ключові слова: Державна аудиторська служба, Державна служба України з питань праці, перевірки і контроль, розрахунки з працівниками.

The article is devoted to highlighting the specifics of checking settlements with employees by the State Audit Service and the State Labor Service of Ukraine. The purpose of the article is to study the methods of controlling settlements with employees of the State Audit Service and the State Labor Service of Ukraine. The article examines the reasons for violations of personnel discipline, in particular: the inattention of an accountant or personnel officer who made a discrepancy in the data in the compared documents or an error in one of the documents; lack of knowledge by the accountant or personnel officer of certain legal norms or changes in it; deliberate mistakes; a peculiar and controversial interpretation by auditors of certain rules of labor legislation, which may become the subject of a further legal challenge to the results of the inspection. The procedure for state control over compliance with labor legislation is also defined. It is presented which issues of labor legislation and legislation on labor protection can be checked by inspectors of the State Labor Service of Ukraine and state auditors, namely: analysis of compliance with the norms of labor legislation and the provisions of the collective agreement; checking of accounting and personnel documents Analyzed in which cases authorized officials of control bodies have the right to impose fines. Considered the consequences in the case when an official of the State Audit Service is not allowed to audit the institution, obstructs its conduct, does not provide the necessary documents. And the main violations that can be detected by each of the controlling bodies are also highlighted: payment of surcharges, allowances and other payments in violation of the law; calculation of wages for time not worked; improperly formalized labor relations with employees; wages and other payments to employees were paid late and not in full; non-compliance with minimum state guarantees in remuneration: annual vacations, overtime pay. Therefore, the State Labor Service of Ukraine and the State Audit Service can check how the employee's wages are calculated.

Keywords: The State Audit Service, The State Service of Ukraine for labor issues, inspections and control, settlements with employees.

Постановка проблеми. Коли бухгалтер нараховує заробітну плату, може як переплатити, так і не доплатити певну суму працівникам. Причини можуть бути різні:

- не уважність бухгалтера чи кадровика, який допустив невідповідність даних у зіставлених документах або ж помилці в одному з документів;

- незнання бухгалтером чи кадровим працівником певних норм законодавства або змін у ньому;

- свідомі помилки. Не обов'язково з певним корисним підтекстом, помилка може бути допущена, аби спростити певний розрахунок чи відсутність певного документа;

- своєрідне й спірне трактування аудитором певних правил трудового законодавства. Це може стати предметом подальшого судового оскарження результатів перевірки [7].

Добре, коли допущену помилку бухгалтер виявить самостійно і виправить ще до того, як в установу прийдуть перевіряючі органи. Якщо ж таку помилку встановлять Державна аудиторська служба або Державна служба України з питань праці, наслідки можуть бути непередбачуваними.

З перевіркою інспектори Державної служби України з питань праці можуть прийти без попередження в будь-який час і навіть через повідомлення працівників у соцмережах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливостям обліку заробітної плати в бюджетних установах присвятили свої публікації такі вчені, як О. В. Гамова, Л. К. Феофанов [3], В. Г. Васильєва, Л. В. Бабенко [2]. Встановлення правового статусу контролюючих органів вивчали Откаленко О. М., Блакита Г. В. [1], Даценко Г. В. [4]

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження методів контролю розрахунків із працівниками Державною аудиторською службою та Державною службою України з питань праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заробітна плата у бюджетній установі – одна з найризикованіших ділянок, де під час аудиту фінансово-господарської діяльності установи державні аудитори завжди знаходять помилки і встановлюють порушення законодавства.

Перевірка правильності нарахування зарплати включає в себе зокрема :

- аналіз дотримання норм трудового законодавства і положень колективного договору;

- перевірка бухгалтерських і кадрових документів [7].

Роботу бухгалтера бюджетної установи перевіряють чимало контролюючих органів. І посадові особи установи мають знати їхні повноваження.

Усі питання, пов'язані з оплатою праці, потрапляють під контроль інспекторів Державної служби України з питань праці. Процедурі здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю юридичними особами (зокрема їх структурними та відокремленими підрозділами, які не є юридичними особами) та фізичними особами, які використовують найману працю, з урахуванням особливостей, визначених Конвенцією Міжнародної організації праці № 81 1947 року про інспекцію праці у промисловості й торгівлі, ратифікованою Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1985-IV, Конвенцією Міжнародної організації праці № 129 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві, ратифікованою Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1986-IV, та Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає Порядок здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 823.

Інспектори Державної служби України з питань праці можуть перевіряти підприємство з будь-яких питань трудового законодавства та законодавства про охорону праці, тоді як інспектори виконавчих органів міських рад міст обласного значення та сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад уповноважені проводити перевірки виключно з питань оплати праці та оформлення трудових відносин.

Державна аудиторська служба не наділена повноваженнями перевіряти, чи правильно нараховували зарплату та чи дотримує установа законодавства про працю.

Під час ревізії фінансово-господарської діяльності бюджетної установи посадова особа Державної аудиторської служби зобов'язана перевірити, як працівникам нараховували заробітну плату. Ревізор перевіряє установу відповідно до програми ревізії. Одне з найважливіших питань цієї програми – «Штатна дисципліна. Видатки на оплату праці працівників та нарахування на заробітну плату» [6].

Якщо ревізор під час ревізії фінансово-господарської діяльності установи не перевірить, чи законно нараховували заробітну плату працівникам установи, то його дії будуть ква-

ліфікувати, як неналежне виконання своїх обов'язків. Якщо службові особи органів державного фінансового контролю не виконують або неналежно виконують свої обов'язки, їх притягають до дисциплінарної та навіть кримінальної відповідальності [6].

Незалежно від того, який з державних органів буде перевіряти установу, ревізори обов'язково звернуть увагу, як установа дотримується норм трудового законодавства, чи правомірно нараховує працівникам доплати і надбавки тощо.

Уповноважена посадова особа Державної аудиторської служби має право накладати стягнення у вигляді штрафу, якщо в установі:

- відсутній бухгалтерський облік або його ведуть з порушенням установленого порядку;

- внесені неправдиві дані до фінансової звітності; несвоєчасно або неякісно проведена інвентаризація грошових коштів і матеріальних цінностей;

- перешкоджають працівникам органу державного фінансового контролю проводити ревізію та перевірки;

- посадові особи не вживають заходів з відшкодування з винних осіб збитків від недостач, розтрат, крадіжок і безгосподарності.

Інспектор Державної служби України з питань праці обов'язково нараховує штраф, якщо:

- інспектора не допустили до перевірки;

- підприємство створило перешкоди у проведенні перевірки;

- інспектор виявить незадекларовану працю: не укладений трудовий договір, не повідомлено про найм Державну фіскальну службу, не сплатили податки.

З усіх інших питань інспектор повинен скласти припис, в якому вказує, що саме потрібно виправити. Якщо підприємство виконає вимоги припису в зазначені строки, відповідальних осіб до відповідальності не притягнуть.

Як видно, посадові особи Державної аудиторської служби не мають повноважень складати протокол про адміністративне правопорушення, якщо бухгалтер припустився помилки, коли нараховував зарплату працівникам.

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить перелік осіб, які уповноважені складати протоколи щодо конкретних видів адміністративних правопорушень. Серед повноважень Державної служби України з питань праці – нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю з

питань трудових відносин, робочого часу та відпочинку, оплати праці.

Тож уповноважені посадові особи Державної служби України з питань праці мають право складати протокол про адміністративні правопорушення у разі порушення законодавства про працю. Згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення Державна аудиторська служба має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства з фінансових питань [8].

Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи мають право складати протокол про вчинення адміністративних правопорушень, що передбачає Кодекс України про адміністративні правопорушення [5].

Кожен ревізор, аби підтвердити власну компетентність та продемонструвати, що ревізію він провів «продуктивно», намагається зафіксувати якнайбільше порушень, щоб скласти побільше протоколів. Варто зазначити, що від результатів ревізії залежить і розмір заробітної плати ревізора. Тож аргументів на користь того, щоб ревізори склали протокол, більше, ніж достатньо.

Одним із порушень законодавства з фінансових питань, за яким посадова особа Державної аудиторської служби може скласти протокол про вчинення адміністративного правопорушення, є внесення неправдивих даних до фінансової звітності. Тож передбачити подальші дії ревізора нескладно. Зазвичай він знаходить будь-яке порушення за нарахування заробітної плати, а потім зазначає в акті ревізії, що внаслідок порушення, допущеного у звітах, завищені або занижені касові та фактичні видатки за загальним чи спеціальним фондом кошторису. В результаті посадові особи установи відповідатимуть за неправильно нараховану заробітну плату [6].

Трапляються випадки, коли посадову особу Державної аудиторської служби не допускають до ревізії в установі, перешкоджають у її проведенні, приміром, не надають необхідні документи. Такі дії посадових осіб установи ревізори документують в акті.

Працівники правоохоронних органів зобов'язані сприяти службовим особам органу державного фінансового контролю у виконанні їхніх обов'язків. Якщо представників органу державного фінансового контролю не допускають на територію підприємства, установи, організації, а також не надають ревізорам документи, учиняють будь-які інші

протиправні дії, органи Національної поліції на прохання цих представників зобов'язані негайно вжити відповідних заходів для припинення такої протидії. Національна поліція має забезпечити нормальне проведення ревізії, а також ужити заходів для притягнення винних посадових осіб установи до встановленої законом відповідальності.

За перешкоджання працівникам органу державного фінансового контролю у проведенні ревізій та перевірок до посадової особи установи можуть застосувати адміністративний штраф у розмірі від 8 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто від 136 до 255 грн.

За повторного правопорушення протягом року розмір штрафу становитиме від 10 до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 170 до 340 грн).

Висновок. Отже, як нарахована заробітна плата працівникам, може перевірити Державна служба України з питань праці та Державна аудиторська служба. Тож посадові особи установи не можуть не надати Держав-

ній аудиторській службі документи із заробітної плати, оскільки це одна зі статей видатків установи. Якщо не надати — є ризик отримати штраф.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновки, що основними порушеннями, які виявила Державна аудиторська служба є:

- завищення тарифних розрядів, утримання понадштатних працівників;
- виплата доплат, надбавок та інших виплат з порушенням законодавства;
- нарахування заробітної плати за невідпрацьований час.

Основними порушеннями, які виявила Державна служба України з питань праці є:

- неналежно оформлені трудові відносини з працівниками;
- несвоєчасно та не в повному обсязі виплачували заробітну плату та інші виплати працівникам;
- не дотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці: щорічні відпустки, оплата роботи в понадурочний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блакита Г., Откаленко О. Державний фінансовий аудит системи вищої освіти. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3 (86). С. 100-113. URL: <http://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/575/507> (дата звернення: 21.09.2023).
2. Васильєва В. Г., Бабенко Л. В., Тумановська О. В. Сучасний стан та напрями вдосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетній установі. *Економічний простір*. 2019. № 146. С. 100–112. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/124/118> (дата звернення: 10.09.2023).
3. Гамова О. В., Феофанов Л. К., Козачок І. А., Копитіна І. О. Особливості обліку та удосконалення аудиту нарахування заробітної плати в бюджетній установі. *Економічна наука*. 2019. № 1. С. 104–113. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/20.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
4. Даценко Г.В. Нормативне регулювання системи державного фінансового контролю в Україні: основні проблеми та напрями модернізації. *Інтелект XXI*. 2020. № 5. С. 16-19. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_5/5.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 8.09.2023).
6. Кравченко Л. Перевірка розрахунків із працівниками від Держаудитслужби і Держпраці. *Головбух: бюджет*. 2021. № 12. URL: <https://ebudget.mcfra.ua/883690> (дата звернення: 8.09.2023).
7. Онищенко В. Заробітна плата: перевірка розрахунків та типові помилки. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/715-zarobtna-plata-perevrka-rozrahunkv-ta-tipov-pomilki> (дата звернення: 16.09.2023).
8. Порядок оформлення Держаудитслужбою та її міжрегіональними територіальними органами матеріалів про адміністративні правопорушення, затв. наказом Державної аудиторської служби України від 01.12.2016 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1674-16#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

REFERENCES:

1. Blakyta G., Otkalenko O. (2016). Derzhavnyi finansovyi audyt systemy vyshchoi osvity [State financial audit of higher education system]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, 86(3), 100–113. URL: <http://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/575> [in Ukrainian].
2. Vasyliieva, V. H., Babenko, L. V., Tumanovska, O. V. (2019). Suchasnyi stan ta napriamy vdoskonalennia orhanizatsii obliku rozrahunkiv z oplaty pratsi v biudzhethnii ustanovi [The current state and areas of improvement

of the organization of accounting for payroll in the budget institution]. *Ekonomichniy prostir*, 146, 100–112. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/124/118> [in Ukrainian].

3. Hamova, O. V., Feofanov, L. K., Kozachok, I. A., Kopytina, I. O. (2019). Osoblyvosti obliku ta udoskonalennia audytu narakhuvannia zarobitnoi platy v biudzhetnii ustanovi [Features of accounting and improvement of the audit of payroll in the budget institution]. *Ekonomichna nauka*, 1, 104–113. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/20.pdf [in Ukrainian]

4. Datsenko H. V. (2020). Normatyvne rehuliuвання systemy derzhavnogo finansovoho kontroliu v Ukraini: osnovni problemy ta napriamy modernizatsii [Normative regulation of the system of state financial control in Ukraine: main problems and directions of modernization]. *Intelekt XXI*, 5, 16–19. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_5/5.pdf [in Ukrainian]

5. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on administrative offenses]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian]

6. Kravchenko L. (2021). Perevirka rozrakhunkiv iz pratsivnykamy vid Derzhadytsluzhby i Derzhpratsi [Verification of settlements with employees from the State Audit Service and State Labor]. *Holovbukh: biudzhet*, № 12. URL: <https://ebudget.mcf.ua/883690> [in Ukrainian]

7. Onyshchenko V. (2023). Zarobitna plata: perevirka rozrakhunkiv ta typovi pomylyky [Salary: checking calculations and common mistakes]. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/715-zarobitna-plata-perevirka-rozrakhunkv-ta-tipov-pomilki> [in Ukrainian]

8. Poriadok oformlennia Derzhadytsluzhboiu ta yii mizhrehionalnymy terytorialnymy orhanamy materialiv pro administratyvni pravoporushennia, zatv. nakazom Derzhavnoi audytorskoï sluzhby Ukrainy vid 01.12.2016 № 168. [Approved by order of the State Audit Service of Ukraine Procedure for registration of materials on administrative offenses by the State Audit Service and its interregional territorial bodies № 168 (dated 2016, Desember 01)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1674-16#Text> [in Ukrainian].